

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

<i>Előfizetési díjak:</i>		A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják.	A lap szellemi részét illető cikkek a szer- kesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénz- tári- esetenként reklamációk pedig a ohivatainak küldendők.
Egészévre — — — — —	8 kor.	—	
Félévre — — — — —	4 "	—	
Negyedévre — — — — —	2 "	Kéziratokat nem adunk vissza.	

Gr. Majláth Gusztáv Károly

erdélyi püspök urunk beszéde.

— Elmondotta a r. kath. Státusgyűlésen, 1902. november 13-án. —

Dicsértessék az Ur Jézus Krisztus!

Mélyen t. Státusgyűlés!

Krisztusban szeretett papjaim és hiveim!

A mi összejöveteleinken, gyűléseinken rendszeresen csak saját ügyeinkkel szoktunk foglalkozni, saját bel-
életünkről s arról tanácskozunk, mikép lehessen a
katholikus életet önmagunkban, körülöttünk, intézmé-
nyeinkben, iskoláinkban minél virágzóbbá tenni (Igaz!
Ugy van!) önmagunknak és ezen hazának javára.
(Éljenzés.)

Az én püspökségemnek immár hatodik évében va-
gyok (Lelkes éljenzés.) és soha sem emlékszem, hogy
valaha akár a nyilvános gyűléseken, akár a szószék-
ről, akár magánbeszélgetésekben az én honfitársaimnak,
polgártársaimnak lelkiismereti szabadságát, belső meg-
győződését valamivel is sértettem, sőt még érintettem
volna is. (Ugy van!) E tekintetben teljesen nyugodt
és tiszta vagyok a jó Isten előtt. (Éljen!) Annyira
tisztelen a lelkiismereti szabadságot, annyira becsülöm
mások tiszta és őszinte meggyőződését, hogy nem tud-
nám azt lelkemre venni, hogy abban háborgassam,
hogy abban nyugtalanítsam, hogy attól eltántorítsam.
(Zajos éljenzés.)

És ha a mai napon mégis foglalkozom azokkal,
a kik angyaszentegyházunknak szoros kötelékébe nem
tartoznak, ezt csakis azért teszem, mert a magam ré-
széről minden félreértést szeretnék elhárítani és ki-
egyenliteni. A magam részéről semmiféle akadályát
nem akarom látni a békés együttélésnek és együtt-
működésnek. (Élénk helyeslés.)

Azt vetették szememre, hogy a Kárpátgyülethez
zászlóját nem akartam közösen felszentelni. Kijelentem,
hogy ez egyáltalán nem azért történt, mintha az ott

közreműködőknek személye iránt nem viseltetném a
legigazabb, a legőszintébb tisztelettel és becsüléssel.
Ez azért történt, mivel egyházamnak világos törvényei
és rendelkezései vannak, a melyek szigorú büntetés
alatt tiltják az egyház szolgájának, hogy ilyen közös
egyházi funkciót végezzen. (Ugy van!) Már pedig
t. Státusgyűlés, én minden áldozatra kész vagyok és
ha kell szívesen le is mondok, de anyaszentegyházam
iránt hűtlen sohasem leszek. (Zajos éljenzés.)

A mi az erdélyi püspöki címet illeti, egészen
őszintén megvallom a mélyen t. Státusgyűlés előtt,
hogyha én legtávolabbról is sejtettem volna és gondolt-
tam volna, hogy a helyes címzésnek kérdése olyan
féltekenységet, olyan háborúságot okoz protestáns
testvéreimnél, én ezt a miniszteri rendeletet semmi
esetre se provokáltam volna, annál kevésbé, mert
miniszteri rendelet nélkül is az vagyok, az voltam és
az leszek (Éljenzés.), a mivé Krisztusnak helytartója
és az apostoli király együttes megegyezése kinevezett
és tett, Isten kegyelméből erdélyi püspök. (Lelkes
éljenzés.)

Egy vád ellen is kell, nem mondom védekeznem,
hanem mégis ezt is szeretném tisztázni. Azt mondják
hogy térték oly eszközökkel, melyek nem tisztessége-
sek. Hogy én ígérek, hogy én vesztegetek, hogy pénzt
adok, mindenféle állásokkal kecsegtetem azokat, kik
más valláson vannak, hogy hozzánk átjőjenek.

Mélyen t. Státusgyűlés, én becsületemre mondom,
hogy ezt soha nem tettem. (Zajos éljenzés.) Egyetlen-
egyszer sem tettem és lépjen elő az, a ki reám ilyen-
mond és bizonyítsa be, hogy annak, a ki előttem fel-
tárta szándékát, hogy a kath. egyházba akar vissza-
térni, én ezért valaha valamit ígértem volna; hogy én
bár kilátásba helyeztem volna valamit, csak protekciót
is. És mégis, azt nem mondom, nap-nap után, előfor-
dulnak esetek és sokszor elszomorodom, midőn olvasom

más felekezetűek leveleit arról, hogy felajánlják meggyőződésüket egy pár forintért. Nem tehetem, hogy mély sajnálkozásomat ki ne jelentsem a demoralizáció felett, midőn valaki áruba bocsátja legszentebb meggyőződését. Hogy e levelekkel mit tettem, azt fölösleges mondani, elégettem és válaszra se méltattam. (Zajos helyeslés.) És ha valaki azzal az alternatívával jön: „Katholikussá leszek, ha . . .” — én azt mondom: Édes fiam, feltételt nem fogadok el; ha valaki meggyőződéséből az akar lenni, legyen az föltétlenül, különben maradjon ott, a hol van. (Zajos helyeslés.)

Ha valaki másképp tudja ezt, lépjen elő és bizonyítsa be. (Élénk éljenzés.)

Még csak egyet, mélyen t. Státusgyűlés! Ha még úgy állna is a dolog, hogy én tértek — és talán malasztásnak is tekinthető, ha nem tértek — kijelentem, hogy a mióta püspök vagyok, nem emlékszem arra, hogy szándékosan térítettem volna valakit a kath. hitre. Senkit rá nem beszéltem, se a halálos ágyán, se nyomorúságában. Ha, a midőn ezt tőlem kívánták, meglátogattam a protestáns testvéreimet, ha vizsgáltam, segítettem is őket, soha nem beszéltem rá, hogy katolikusokká legyenek. Hivatkozhatnék példákra és előléphetnének azok, kik segélyben részesültek, de azért most is protestánsok és sohase lettek katolikusokká. (Éljenzés.)

Hogy visszatérjek az előbbi gondolatomra, ha még állana is, hogy én téritem a katholicizmusra honfitársaimat, nem tisztességtelen eszközökkel, hanem a szó, a szeretet fegyvereivel, hát ebben se látnék oly nagy veszedelmet. (Ugy van!) Hogy a katholicizmus édes hazánk fennállását veszélyeztetné, az oly állítás, a mely cáfolatra nem szorul. (Ugy van!) Mintha a történelem lapjai nem azt kiáltanák felénk hangosan, hogy ez a magyar nemzet addig volt hatalmasabb kifelé, boldogabb és erőteljesebb befelé, a míg az immár öt századon át megmegújuló belső testvérharc annak erejét meg nem osztotta, belső békéjét fel nem dülta. (Ugy van!)

Igen is, mélyen t. Státusgyűlés, fenyegeti veszély ezt a hazát, mindenkit, mindnyájunkat, protestánsokat úgy, mint katolikusokat. És miben áll ez a veszély? Az én meggyőződésem és felfogásom szerint abban, hogy eltávolodtunk a Krisztus tanításától és hitétől. Nem él már a Krisztus szeretete a mi sziveinkben, a Krisztus evangéliumát már csak ajkainkon hordozzuk. És a Krisztus kegyelme nem képes érvényesülni a tulhajtott élvezetvágy és nagyzás által elerőtlenedett tagjainkban. (Igaz! Ugy van!)

Ez az a veszély, melynek elhárítására kezdet kell fogunk mindnyájunknak, kik Krisztus tanítványainak,

követőinek, keresztényeknek valljuk magunkat. (Élénk éljenzés.) E hitközöny és hidegség ellen kell küzdeni mindnyájunknak, tisztelve egymás meggyőződését, személyét, nem gyanusítván egymás intencióit, hanem szeretettel és áldozatkészséggel közösen munkálkodva ennek az édes hazának fölvirágoztatásán. (Zajos éljenzés.)

A Státusgyűlést ő Excellenciája, világi elnöktársam nevében is megnyitottam nyilvánítom. (Szünni nem akaró lelkes éljenzés és taps.)

Státusgyűlés.

Az erdélyi róm. kath. Státus f. hó 13-án tartotta meg évi rendes közgyűlését Kolozsvárt a róm. kath. főgymnázium dísztermében. A gyűlést 9 órakor a főtéri templomban „Veni Sancte” előzte meg, melyen teljes segédlettel gr. *Majláth* püspök urunk mondotta a szent misét.

A közgyűlés kezdete délelőtt 10 órára volt kitzúve, de már 10 óra előtt nagy élénkség uralkodott a főgymnázium épületében. Papok és világiak sürün gyülekeztek, úgy, hogy a tágas terem padosorai csakhamar megteltek a közgyűlés tagjaival.

A státusgyűlési tagokon kívül nagy számu érdeklődő közönség gyűlt össze. A karzaton az ifjuság foglalt helyet.

Pontban 10 órakor br. *Jósika* Sámuel, a gyűlés világi elnökének javaslatára küldöttség ment gr. *Majláth* Gusztáv püspök ur meghívására. A küldöttség tagjai voltak: gr. *Zichy* István vezetése mellett *Gidbftalvy* Gergely, *Pap* Farkas, *Fehér* Manó, br. *Apor* István.

Fél 11 órakor jelent meg gr. *Majláth* Gusztáv püspök ur kísérve a bizottság tagjai által a teremben, hol hosszantartó éljenzés közt foglalta el az elnöki széket. Mellette br. *Jósika* Sámuel világi elnök foglalt helyet.

Püspök urunk megnyitó beszédét, mely igazi nemes és apostoli szívének és lelkének megnyilatkozása, lapunk élén hozzuk.

A beszéd után *Ugron* Gábor emelkedett szólásra. Tudjuk, — ugymond — hogy a legnagyobb szeretettel és Krisztusra irányzott tekintettel vezet bennünket a mi szeretett püspökünk és bármiféle támadások érik is, mindig csak növekedik iránta bizodalomunk. Jól tudjuk, hogy mindig a főre irányozzák a csapást, mert ott legérzékenyebben sújt. A támadások mindnyájunkban viszatetszést szültek. A püspöki megnyitó beszédnek minden egyes szavát őszintén helyeseltük. Utóbbi időben szokásos dologgá vált, hogy a felekezetek minden erkölcsi bajaért nem önmagukat és cselekedeteiket okolják, hanem a katolikusokat akarják a bajok okozóiul feltüntetni. Ő maga is hivatkozott arra, mikor az egyházipolitikai törvényeket és a felekezetnélküliséget behozták, hogy ezek egy nagy bajnak válnak kútforrásává éppen a protestáns felekezetekre nézve. A protestántizmus filozófiai vallás. Mivel csak az intelligencia bir filozófiai meggyőződéssel, a nép csak követi és ragaszkodik azon kevés szertartáshoz, a mik az esküvőhöz és kereszteléshez fűződnek. A ki ezeket megrontja, az összetartó kapcsolatokat lazítja meg a nép körében.

Ki hitte akkor el, hogy ilyen hamar bekövetkeznek a káros eredmények és a felekezetiélküliség éket ver a protestantizmus szervezetébe? Azonban a szeretetlenséget mi most sem hirdetjük. A gyűlölködés vádjá nem bangzott itt fel soha. A protestánsok ne a katolikusokat, hanem saját vezetőiket okolják, mert azok saját hibáikat a kath. propaganda vezetőire akarják áthárítani. Őszintén akarja feltárni a helyzetet. A kálvinista egyház elhagyta a Kálvin által teremtett alapot. Nem is kálvinizmus az már, hanem anglikán katolikus rendszer. Teremtettek püspöki címet, hierarchiát, vannak püspök által kinevezett papjuk, első, második, harmad osztályú papok egymuhával. Ez által bontották meg az alapot. A javításra nem az a mód, hogy a katolikusokat megvadják, hanem hogy térjenek vissza azon elvekhez, amelyek évszázadokon át fenntartói voltak a protestantizmusnak. Mi — ugymond — fájdalommal látjuk a protestánsok romlását s kézzek vagyunk segítségükre lenni. Soba fel nem szólalt egy kath. ember sem a protestánsoknak nyújtott államsegély ellen. Adjának minél többet nekik, mert csak a magyarságot erősítik általa. Egyestüljenek szeretettel a kereszténységben, mely ezt az ezeréves országot fenntartotta. Baj, hogy a kik minket vádolnak, mindig olyanokkal szövethetnek, a kiknek a kereszténységhez semmi közük. Köszöni a püspököknek a felvilágosításokat, a ki megbizonyította ezzel, hogy igazi, nemesen szerető püspökök. (Nagy éljenzés.)

Br. *Jósika* Sámuel világi elnök: A támadások, melyek az utóbbi időben szeretteft püspökünket érték, mindnyájunk lelkében rezensust keltek. Gondolkoztunk az elégtétel valamely módja fölött, mivel státuson kívüli ügyeket itt nem tárgyalhatunk. A mi ékesen szóló püspökünk bölcsesége és tapintata megnyitó beszédében módot nyújtott nekünk arra, hogy az elégtételt megadhassuk. — Ezért a világi elnök őszinte és meleg szavakkal mond köszönetet a püspöknek. (Lelkes, hosszas éljenzés.)

Br. *Rudnyánszky* József indítványozza, hogy *Majláth* gr. püspök gyönyörű beszéde szóról szóra a gyűlés jegyzőkönyvében megőrkíttessék.

Az indítványt a közgyűlés élénk éljenzéssel elfogadja. A jelen Státusgyűlés jegyzői tisztére a püspök dr. *Szamosi* Jánost és dr. *Ujfalusi* Józsefet kéri fel.

Gr. *Majláth* Gusztáv püspök jelenti, hogy gr. *Korniss* Viktor alelnök betegsége miatt nem jelenhetett meg. Az érdemes alelnöknek mielőbbi gyógyulást kíván. Távolmaradásukat még kimentették többek közt *Lukács* László miniszter és *Mohay* Sándor államtitkár.

Napirend előtt közli az elnöklő püspök, hogy a népiakról szóló jelentést nem esatolhatták az idő rövidsége miatt az évi jelentéshez, de gondoskodott, hogy az külön be-terjesztessék.

A *Betegh* Imre, *Kovács* Lajos és *Balás* Endre dr. tagokból álló igazoló-bizottság jelenti, hogy a Státusgyűlésen 68 egyházi és 60 világi tag vesz részt.

A közgyűlésen jelen voltak:

Egyháziak: Gr. *Majláth* Gusztáv Károly püspök, *Fábián* Sándor, dr. *Ujfalusi* József, *Biró* Béla, *Pál* István, dr. *Vajda* Gyula, *Kozár* Ferenc, dr. *Erdélyi* Károly, dr. *Balás* Endre, *Tamási* Aron, *László* Polikárp, *Neurhírer* Ödön, *Bánda* Vazul, *Karácsony* Márton, *Gidófalvy* Gergely, *Ferenecz* Károly, *Kovács* Lajos, *Caiky* János, *Jancsó* Ernő, dr. *Bilinszky* Lajos, *Prokukék* Samu, *Sántha* János, *Fejér* Manó, *Rettegi*

Géza, *Hassák* Vidor, *Fejér* Gerő dr., *Pál* Antal, *Sebestyén* Mózes, *Csiszér* János, *Hosszu* Ferenc, *Péter* József, *Butyka* Sándor, *Szabó* György, *Schwörer* Sebestyén, *Barány* Lukács, *Lády* Gyula.

Világiak: Br. *Jósika* Sámuel, gr. *Béldi* Akos, gr. *Nemes* János, gr. *Béldi* Kálmán, br. *Jósika* Gábor, Cs. *Szabó* József, *Pótsa* József, *Sándor* János, *Heppes* Miklós, br. *Szentkereszthy* Zsigmond, gr. *Zichy* István, br. *Rudnyánszky* József, *Dorgó* Albert, *Szvacsina* Géza, br. *Rudnyánszky* Béla, Br. *Bálint* József, gr. *Béldy* Ferenc, *Béldy* Tivadar, br. *Apor* István, br. *Bornemissza* Elemér, br. *Huszár* Károly, br. *Apor* György, br. *Jósika* Lajos, dr. *Farkas* Lajos, dr. *Szamosi* János, *Matskásy* Pál, *Pap* Farkas, *Ugron* Gábor, *Korbuly* Bogdán, *Simay* Gergely, *Merza* Lajos, *Novák* Ferenc, *Haller* Rezső, *Gidófalvy* Géza, dr. *Menyhárh* Gáspár, *Bartha* Ignác, *Lázár* János, *Embery* Árpád, *Betegh* Imre, *Cserni* Béla dr., *Kabdebó* Ferenc, *Pótsa* Bertalan, *Szász* Béla, *Csedő* István, dr. *Mály* István, dr. *Zakariás* János, *Kis* Bálint, *Oelberg* Gusztáv lovag, *Agoston* Lajos, *Monoki* Ferenc, *Cseh* Vilmos, *Deák* István, *Vertán* Endre, *Augyal* József, *Sonner* Vilmos, *Török* Antal, *Wagner* Sándor, *Lázár* Farkas.

Br. *Rudnyánszky* József indítványozza, hogy mint mindenkor, ugy most is táviratban üdvözlője a gyűlés a római pápa ő szentségét.

Az általános helyesléssel fogadott indítványára *Szamosi* János dr. elkészítette és fölvasta a következő üdvözlő táviratot:

„Rampolla biboros államtitkár ur ő Emenciájának

Róma.

Egyházmegyéim hívei összegyűltek, hogy előkötlem alatt az iskolai és vagyoni ügyekről tanácskozzanak. Megemlékezve azonban arról az igazságról, hogy csak Isten segítségével lehet bármely ügyet a kívánt sikerre vinni, segítségül hívtuk a Szent-Lelket s Ő szentségének magas trónjához járulunk, kérve: kegyeskedjék apostoli áldását adni. Egyuttal felhasználva a kedvező alkalmat, legőszintébb szívből a legjobb szerencsét kívánjuk Ő szentségének ebben a jubiláris évben, a mely Isten kegyelmét Ő szentsége iránt napfénynél fényesebben bizonyítja.

Gusztáv Károly,
erdélyi püspök.

Ezek után megkezdődött — a tizenötös és a tanügyi bizottságok referálása alapján — az igazgató-tanács évi jelentésének tárgyalása.

Dr. *Bánffy* Zsigmond, a tizenötös bizottság előadója jelentést tesz az autonómikus szabályzat átdolgozásának kérdéséről, melyet az igazgatótanács az orsz. kath. autonómia szervezetének megalakítása után lát célszerűnek végleg elkészíteni.

Ugron Gábor semmit sem akar függővé tenni az orsz. kath. autonómia ügyétől, melynek végleges elkészülése és szentesítése beláthatatlan időkre kinyulhat. Mert az autonómia ügyének ott vannak a legnagyobb eltenségei, a hol a legnagyobb barátainak kellene lenni. Az erdélyi egyházmegye autonómiáját nem szabad semmi más tekintettől függővé tenni. Ugyis attól tart, hogy az orsz. autonómia olyan lesz, a melyben az erdélyiek nem foglalhatnak helyet. Indítványozza tehát, hogy az ig.-tanács azon jelentése, mely az orsz. autonómia szervezetének elkészülését óhajta e kérdés-

ben bevárni, az indokolásból kihagyassék és az ig.-tanács haladjon tovább önállóan saját szervezete revíziójának megoldásában.

Pál István előadó szerint csak célszerűségi okok vezették az igazgató tanácsot, mely hiszi, hogy az orsz. autonomia végleg megoldást nyer. De várakozását hosszú időre nem tolta ki és jövőre is ez ügyben munkálkodni fog.

Br. *Jósika* Sámuel világi elnök felvilágosító hozzászólására a gyűlés az ig.-tanács javaslatát az indokolás kihagyásával fogadja el.

Az igazgató-tanács a megszaporodott teendőkre való tekintettel, javasolja a jegyzői állás mellett a titkári állás restitúcióját.

Br. *Jósika* Sámuel elnök ismertetvén az ügyet, elfogadásra ajánlja a javaslatot, melyhez a közgyűlés hozzájárul.

Köszönetet mond a gyűlés *Wlassics* Gyula közokt. miniszternek az 57 ezer korona kongrua segélyért és a Státusz középiskoláinak nyújtott igen tetemes államegély kiutalásáért.

Gr. *Majláth* Gusztáv püspök annak az elemi iskolák céljaira adott 39 ezer korona adományáért a gyűlés szintén hálás köszönetét nyilváníta.

K e p e - m e g v á l t á s.

Dr. *Bánffy* Zsigmond előadó ismerteti a kepe-megváltás ügyét. A Székelyföldön nagy terhet képez ez a kepe. Mínt hogy ez nem csupán a kath. egyházat érdekli, azért a többi egyházakkal egyetértve kívánnak akciót indítani.

Ugron Gábor helyesbítőleg jegyzi meg, hogy csak az ev. ref. és az unitárius egyházhoz intézessék ezértelemű átirat s ezt bízzák az igazgatótanácsra.

Ily értelemben történik határozás.

A kegyes alapítványok tevőinek névszerint köszönetet szavaznak.

A Gyulatahérvárt felállítandó Lyceum Academicum ügye.

Dr. *Bánffy* előadó az igazgató-tanács véleményének elfogadását ajánlja.

Ugron Gábor szükségesnek tartja a kath. főiskolának felállítását, mert a tudomány és művészet legmagasabb régióiban is ott kell léteznie a kath. léleknek. A hagyománytevő intencióit is így szolgálják legjobban. A budapesti egyetem elvesztette katólikus jellegét, tehát egy másikat kell felállítanunk. 12 tagú bizottságot kíván a püspök és br. *Jósika* Sámuel elnökelete alatt kiküldeni, mely állandó akciót fejtson ki egy Gyulatahérvárt felállítandó kath. egyetem ügyében.

Gr. *Majláth* püspök is ajánlja elfogadásra az indítványt, melyhez a gyűlés hozzájárul.

A bizottság megalakítását a délutáni gyűlésre halasztják.

A tanügyi bizottság jelentés.

Pál Antal előadó a tanügyi bizottság nevében javasolja, hogy a Státuszgyűlés fejezze ki meleg köszönetét *Majláth* gr. püspöknek, élénk és nagy sikerű tevékenységéért, melylyel több újítást, így a keresztény klasszikusok gimnáziumi olvasztatásának kérdését is fölvetette és megvalósítására eredményes lépéseket tett.

Ugron Gábor a Gyergyó-Szent-Miklóson felállítandó kath. al gimnázium ügyét nem látja felemlítve a jelentésben. Kifogásolja azt is, hogy a nem klasszikus jellegű szent atyák

iratait akarják olvasatolni eredeti latin nyelven; ez csak a klasszikus latinság tanítását veszélyeztetné.

Dr. *Erdélyi* Károly szerint régóta felszinen van e kérdés a tanárok között. Az álláspont az volt, hogy a mi szép van a pogány klasszikusokban, mindez meg van a keresztény klasszikusokban is, a kik erkölcsi tekintetben azoknak felette állanak. A latin nyelv iránti érdeklődést is akarták volna ez által emelni, azért vették tel a nemzeti krónikásokat, hogy a latin nyelv vonatkozása a nemzeti életre is kitűnjék. A keresztény klasszikusokat különben csak heti egy órában kívánják tanítani rendkívüli tárgyként. Így tanítják a franciáknál és Belgiumban is. Számoltak az *Ugron* által felhozott aggodalmakkal és az ügy állapotáról, a státusi tanárok kongresszusának évkönyvei teljes felvilágosítást adhatnak.

Kabdebó Ferenc a magyarul olvasatás mellett van.

Pál István előadó a gyergyószentmiklósi gymmn. kérdésére vonatkozólag megjegyzi, hogy a minisztertől válasz még nem érkezett s így az ügy előbbre nem haladhatott, azért nincs említve a jelentésben.

A brassói gymnasiumi épület tulajdonjoga felett vita indult, melyben részt vettek: *Zakariás* János dr., *Biró* Béla, *Ugron* Gábor, *Kabdebó* Ferenc, *Neurhrrer* Ödön és a több oldalról vitásnak látszó kérdés végleges rendezésével az igazg. tanácsot bízzák meg.

Menyháth Gáspár dr. a tanárok nyugdíjának ügyében szólal föl, hogy a nyugdíjazásnál a lakáspénzek leszámítása a nyugdíjjárulék megállapításánál rövideget ne okozzon.

Pál István felvilágosító megjegyzései után közgyűlés az igazgató-tanácsot bízza meg ez ügyben az intézkedéssel.

Cserni Béla dr. a tanári fizetések felemelése érdekében szól. Az ig. tanácsra bízzák az intézkedést.

A tanügyi jelentés rendjén dr. *Zakariás* János ügyvéd felhossa, hogy sok kath. ifju jár a szász iskolákba, míg a kath. iskolákban sok az idegen vallású és nemzetiségű. Ezen segíteni kívánna és helyesebb arányt teremteni előnyösnek gondolja.

Ugron Gábor nem lát abban bajt, ha kath. ifjak más iskolában is tanulnak. Ezért semmi intézkedésre nincs szükség. Az idegen elemeket pedig szívesen látja a kath. iskolákban mindig. Sokkal jobb, ha a nemzetiségek gyermekei 8 éven át a mi iskolánkban tanulva, velünk közvetlen összeköttetésben állanak. A gör. katólikusokat pedig csak a szertartás nyelvi különbsége választja el a róm. katólikusoktól, azok hát idegennek nem tekinthetők. Nem kíván e tárgyban semmi intézkedést.

A Szent József finővelő-intézet ujjáépítésének terve kerül sorra.

Dr. *Szamosi* János az intézet ujjáépítése mellett szól, ismertetve az ottani tarthatatlan állapotokat, különösen egészségi szempontból.

Farkas Lajos dr. indítványt tesz, hogy hatalmazzák föl az ig. tanácsot, hogy a mostani telket adja el a más helyre építtesse az intézetet.

Ezután a gyűlés folytatását délutánra halasztották.

A gyűlés után gr. *Majláth* püspök a Központi Szállodában ebédet adott, melyre a Státuszgyűlés tagjai voltak hivatalosak.

(Vége köv.)

Ami a hitemben megerősít.

Széchenyi Imre grófnak beszéde a kath. nagygyűlésen.

T. kongresszus

Azok, akik itt jelen vannak, kétségtelen, mindannyian hitűl katolikusok. Ennek folytán az én témám, amely így hangzik: Ami engem hitemben megerősít, nem nagy értékkel bírhat a t. hallgatóság előtt. Ha mégis bátor vagyok szíves figyelmüket igénybe venni, teszem ezt egyrészt az elvált kötelesség teljesítése kedvéért, másrészt azért, mert jól tudom, hogy a termen kívül vannak még elegenden, akik ép úgy rászorultak a hitben való megerősítésre, amint reá szorultam szegény énmagam. (Tetszés.) Azt tartja a nagy világ, hogy a tudomány az, ami a lelkekből küli a hitet. Nos rajtam épp ennek az ellenkezője történt. Az exact tudományokkal való foglalkozás, szerény közgazdasági tanulmányaim okozták azt, hogy hitemben megerősödtem (Éljenzés.) Azt tanultuk: Hinni annyit tesz, mint igaznak tartani azt, amit más mond, még pedig azért, mert ő mondja. Ha már most sikerül egy támpontot találnom, amelynél fogva nemcsak azért bízek valamit, mert más mondja, de még azokivül azért is, mert azt a meggyőződést szereztem magamnak, hogy az, amit az a másik mond, csakugyan helyes és jó, akkor hitemet meggyőződéssé támogatja, akkor hitemben megerősödöm. (Helyeslés.)

Hogy miként és miből merítettem ezt a meggyőződést, itt akarom lehető röviden elmondani. (Halljuk! Halljuk!) Sajnálom, hogy kénytelen vagyok eszemenetem megvilágítására nagyobb feneket keríteni és előre bocsánatot kérek, ha gyarló előadásom nemcsak hézagos lesz, de minden tudományos kelléket nélkülözni fog. Azt mondja a közmondás: nincs új a nap alatt. Ebben csakugyan nagyon sok igaz van, mert ha végig nézünk a nagy történelmi korszakokon, ezek úgy tűnnek fel előttünk, mint nagy, óriási hullámvonalak, amelyek lassankint felfelé haladnak s midőn a tetőpontot elérték, ismét a földnek veszik újukat. Így például az ókori történelemből azt látjuk, hogy nagyon sok magasfokú civilizáció létezett már olyan helyen, ahol később hanyatlás, sőt enyészett állott be. Az egyiptomiak, szíriaiak, babiloniak, görögök, rómaiak, remekművei mind erről tesznek tanúságot. Csak egy az, ami évezredek történelmében is új volt a nap alatt és az Krisztus Urunk születése. (Élénk tetszés és éljenzés.) Joggal számítjuk ez értől az új korszakot, mert új világ keletkezett, megváltoztatta a gyökerétől a régi képet. Az ő magasfokú tanai nemcsak a tulvilági jövő kapuit nyitották meg az emberiség előtt, de Megváltója volt ő az élő emberek azon millióinak is, akiket eddig csak rablancuk csörgése különböztetett meg szabadon tenyésző barnoktól. Az ember emberré lőn, mert kimondatott a parancsban: Szeresd felebarátodat, miut tennagadat!

De nem akarok itt tovább időzni. T. hallgatóim ezt sokkal jobban tudják. Én kizárólag csak e nagy átalakulásnak közgazdasági következményeire szoritkozom. S hogy ezekről lehetőleg röviden fogalmat szereztünk magunknak, gondoljuk meg, hogy az ókor termelésének tulajdonképpen főtényezője a rabszolga volt. Ennek folytán az antik produkciónak nyereségesebb, vagy kevésbé nyereséges volt a rabszolga árától függött. Így például Xenofon idejében egy rabszolga ára felszállott 83 sestertiaira, míg Lucullus már 18 sestertiaért árulta őket fejenként. Így változott az árak a hőditások által előállított kisebb vagy nagyobb import folytán. De Krisztus Urunk születése után fél századdal már más tényező is befolyhatott a rabszolgák árának alakulásába, mert Colomella idejében egy földműves rabszolga ára már 3—5000 sestertia, míg egy szőlőműveléshez is értő 6—8000 sestertiaba került, ugyanakkor, mikor egy szőlőnek alkalmas föld ára csak 2000 sestertiaba került, vagyis röviden szólva: a szőlő holdja az ár negyedrésszel olcsóbb volt, mint maga a vin-cellér. Ezen pár futólagos adattal csak röviden illusztrálni kívánom, hogy mily nagy szerepet játszott az antik közgazdaságban a rabszolga és annak ára. S most már elképzelhet-

jük magunknak, hogy amidőn a kereszténység elterjedése következtében a rabszolgatartás általában lehetetlenné vált, mily gyökere-változások állottak be. Ehhez járult még, hogy a kánoni törvények a kölcsön után való kamat vételét beiltoták azzal, hogy: mutuum date, nihil inde sperando: adjatok kölcsönt anélkül, hogy azért valamit várjátok. Világos, hogy ezen két momentum eléréséig volt arra, hogy idővel az antik pogány kapitalizmust megsemmisítse, s azt minden kegyetlenségével és embertelenségével együtt véglegesen kiirtsa. Természetesen azonban, hogy ezzel, a kamat általában eltöröltetvén, a tőke gyűlműcsöztesítésének ugyszólván vége volt, amiből különben tekintve, hogy az akkor időben a terménygazdálkodás dominált, még az egész vonalon nagy hátrány nem származhatott; mindenesetre nem akkora hátrány, miut amennyi előny háramlott az emberiségre az egyenlőség proklamálásából.

De, hogy rövid legyek, csak konstátálom, hogy a katolikus egyháznak már tennálásának első századában sikerült oly etikai alapon álló rendszert konstruálni, amely egy ezredévnél tovább képes volt a viszontagságteljes közpörrel dacolni. Allitáson igazolására csak egy tant fogok lementeni, akit, azt hiszem, részrehajlással senki sem vádolhat, amennyiben ő a kánoni törvényeknek leguagyobb protestáns ismerője, kritikusa, sőt a katolikus egyház középkori törvénykezésének direkt ellenese. Professor Endeman, „Die national-oekonomischen Grundsätze der kanonischen Lehre“ című művében a következő sorokat olvassuk. „Die kanonische Lehre bietet uns sonach ein grossartiges Bild, nicht minder durch ihre Methode, wie durch den grossartigen Erfolg. Sie umfasst die ganze materielle und geistige Existenz der menschlichen Gesellschaft mit solcher Gewalt und Vollständigkeit, dass für ein anderes Leben, als nach ihrem Dogma in der That keinen Raum mehr übrig ist.“ Es más helyen . . . „dass sie auf allen Schritten und Tritten des grossen, wie des kleinen Verkehrs die kanonische Regel der Gerechtigkeit“ — ezt ismeri a protestáns! — „der Gerechtigkeit als Norm aufstellte, ihre Achtung erzwing, steigerte ihre Macht“ . . . stb.

Már most azt kérdezem magamtól: Melyek lehettek azon alapelvek, amelyek ily hatalmas épület oszlopait elbírták? Megpróbálom. Ha ezen tanok és törvények tömkelegét vesszük, mit látunk, ha megkíséreljük, ezek rációjának eszmenetét, csak egy parasztszszel, rekonstruálni? Hogy a társadalmi fölvetel, a felebaráti szeretetet az életbe behozhassuk, gondoskodni kellett preventív eszközökről, vagyis lehetőleg ki kellett küzöbölni mindazt, ami a felebaráti szeretet ellenkezőjét idézhette volna elő. Ennek folytán az egész vonalon fel kellett állítani a gyöngék védelmét az erősebbel szemben. Erre legalkalmasabbnak látszott az a tan, amely azt mondja: Mindened, amid van, az Istentől való, aki csak azért bocsátja rendelkezésedre, hogy in ultima analisi, az ő dicsőségére használd fel: jus utendi, sed non abutendi.

Hogy aztán ezen elv betartására rászorítottassanak azok, akiknek javaik vannak, kimondatik, hogy minden jogra csak az érdemes és csak addig érdemes valaki, a ki és amig ezen joggal bíró kötelezettséget is hiven teljesíti; hogy mindenből, amid van, egy tizedrészt a szegényeknek adni köteles vagy; hogy a tőke után kamatot venni nem szabad, mert ez a munkás bérét rövidítené meg; pedig minden munkás érdemes a maga bérére, lévén a munka egyfolyton forrása az értékeknek. Ez volt a canonikus tan. Így sikerült aztán evaugéliumi alapelvekből kiindulva, a keresztény társadalmat egy összealkotni, egy megszervezni, hogy az emberek természetadta szellemi és anyagi egyformáltságunk dacára aránylag igazságos egyensúlyba hoztattak egymással. A korlátoltabb az élesebb, a furlangoasabb mellett, a gyengébb és erősebb mellett, a szegény és gazdag mellett egy még tudtak élni, hogy a társadalom stabilitása évszázadokra biztosítva lőn. Az egész tetézte egy nagyszerű vallási organizáció, amely a lelkekben a tekintély érvényét épen tartotta. Ez az egyensúly tartott, amig a lelki hatalom visszasz kinövéssei elő nem idézték a reformációt. Ekkor nagyot fordult a világ. A reformáció

előidézte a renaissancet, a renaissance megteremtette a római jogot. Egyházunk közgazdasági téren koncessiókat volt kénytelen tenni előbbi szigorából. Most divattá vált a szabad kutatás, szokássá vált a kételkedés, a szuggesztiók elenyésztek, az erők felszabadultak. Így előkészült a francia forradalom: belőle fejlődtek azok a megmérhetetlen átalakulások, hogy ne mondjam, feltordulások, amelyeket a tizenkilencedik század küszöbén látunk, amely minden korlátot eltör, minden tradíciót megszakít, minden tekintélyt lábbal tapos s még az Isteniséget is sárba rántja. Minden csak úgy reng a szabadságtól, azon reményben, azon tévelygésben, hogy ezzel megjön az egyenlőség és testvériség aranykorszaka. És évtizedek mulnak; végre a század vége felé arra ébrednek az emberek, hogy e reménylett ideál helyett a legnagyobb egyenlenség állt fel taajáját, amelynek természetes szülteménye egyrészt a szocializmus, az anarchizmus, másrészt a tőke koncentrációja; a szegénység, a nyomor, a kívándorlások, az öngyilkosságok ijesztő szaporodása egyrészt, másrészt a rideg önzés, a végtelen önzés és egyeseknek majdnem korlátlan hatalma. És az államférfiak, a tudósok keresik a beteg társadalom orvosszereit. Kutatnak, gondolkodnak, próbálgatnak. És hol, miben lelik fel végre az új, a legújabb arkanumot? Anglia az ő nagyszabású humanizmusában, Németország az ő bismarki olajespejében, a tudósok az államszocializmus prédikálásában. Az angol humanista, Carlyle az altruizmust hozza divatba, a francia szocialista reformátor, Leplay a dekalogot ajánlja újból, ami talajdonképen nem más, mint az ősi tízparancsolat.

A törvényhozás terén ott látjuk a berni konvenciót, a munkás- és segélypénztárakat, a baleset és rokkantság elleni állami biztosítást, az uszortörvényeket, az elmiszerek hamisításának megbüntetését, a telepítést, a vasárnapi munkaszünetet és mit tudom én hány erkölcsi irányzatú intézkedést. Társadalmi téren ott látjuk a hygieniának emberbaráti haladását, kórházakat, mindenemul szanatoriumokat, a kis emberek javára létesített mindenféle szövetkezeteket, a termelés és fogyasztás organizációjának megkísérletét. Ki tudná mind elősorolni?

T. kongresszus! Ezen látszólag összefüggés nélkül felsorolt fogalmakban nyilvánul-e még egy közös vonás! És mi az? Mi más, mint a társadalmi szervezkedés utáni sóvárgás, mi más, mint bizonyos korlátok után való vágy? És hol keresik ezt az organizálást? Hol lelik fel ezeket a korlátokat? Nem megin a régi alapokra kénytelenek-e visszanyúlni? Azon régi kipróbált alapokra, amelyek másfél évezreden keresztül tartották fenn a katholicizmus rendszerét, azokra, amelyeket Krisztus Úrnak maga fektetett le? Vagy a humanisztikus intézmények, a lelencházról kezdve egész a bakteriológiáig, az emberi szív legnagyobb új alkotásaitól kezdve, egész a tudományok legújabb azon vívmányáig, amelyek az emberiség javára szolgálnak, nem mindannyian a „szerszéd felebarátodat mint te magadat” elvet képviselik-e? Nem annak a létjogosultságát látjuk-e mi ott? (Tetszés.) Az uszortörvény, a vasárnapi munkaszünet, a hamisítások korlátozása, nem mind azon eszmére vezethető-e vissza, hogy „utendi, sed non abutendi”? Ugyanarra, amelyre valaha a kamatvétele tilalma alapítotat. Hát pl. a kis emberek szövetkezett tömörülése a munkás segélypénztár, mindez nem a gyöngébb védelmet óhajtja-e kifejezésre juttatni az erőssel szemben? De még a szocialisták tanából is az, ami józan és elfogadható, nem abban a gondolatban találja-e alapját, hogy minden munkás érdemes a maga bérére? (Igaz, ugy van!)

S most már azt látom, hogy ennyi tévelygés, bányattatás, kísérletezés után a népek bölcssei a helyett, hogy okosabbat, újabbat, célravezetőbbet találtak volna fel az emberiség boldogítására, akarattal, öntudatlanul, de mégis a krisztusi alapokra kénytelen visszanyúlni, akkor t. kongresszus önkénytelenül leborulva hálát adok a Mindenhatónak, hogy ezen egyház méltatlan tagjává emelt. (Hosszas szünet nem akaró tetszés, éljenzés és taps.) Ki veheti akkor tőlem rossz néven, ki veheti nekem akkor szememre, ha ilyenkor azt mondom, hogy hitemben megerősödvé érzem magamat. (Tetszés.)

Azt kérdelem, mit bizonyít ez? Szerintem kétfőt. Először, hogy az ilyen forrás, amelyből ily hatalmas, nélkülözhetetlen és megdönthetetlen alap jöccsesedett ki és maradt fenn egyetlen irányként nemzedékről nemzedékre, az ilyen forrás csak isteni lehet; ha pedig isteni, akkor egyetlenül teljes is. Bizonyítja másodsor, hogy a mi vallásunk par excellence szocialis vallás (Igaz! Ugy van! Tetszés), hogy ezt a nagy szocialis missiót, amelyet a mi egyházunk mindenben biven teljesített, ma sem szabad szem elől téveszteni soha; ma a legkevésbé, a midőn a társadalom egyensúlyának megővése szükségesebb, mint volt valaha. És vajjon ezt a szocialis missiót teljesítettük-e mindig kellően? Hát bocsánatot kérek t. kongresszus, de én azt hiszem, hogy nem azért vagyunk itt együtt, hogy dicsérjük egymást (Helyeslés), hanem azért hogy ügyünk előbbrevitelében buzgólkodjunk; tehát azt hiszem, hogy az őszinte szó a helyes. (Halljuk!) S ha őszinték akarunk lenni, el kell ismernünk, hogy a protestáns országok: Anglia, Németország a keresztény szellemnek az intézményekbe való bevitelét illetőleg jóval túlhaladtak bennünket. De hogy csak egyet említsék: Nem felejtendő-e, hogy XIII. Leó pápa ő Szentiségének „Rerum novarum” nevű, korszakot alkotó encyklikájá, a munkabér fejlődését illetőleg nagyjában és egészében elfogadja három ismert közgazdának ebbeli álláspontját. Nevezetesen Rodbertus, Thunnen és Stein Lövine álláspontját; pedig tudtommal ez mind a három protestáns volt.

Ha t. hallgatóimnak még egy kis türelmük van. (Halljuk! Halljuk!) bátor leszek mindebből két konzekvenciát levonni. A kút, amelyből merítették, a római katolikus egyház közel kétezre évek tapasztalatainak kincsébányája. IIIó és logikus, hogy ne hagyjuk magunkat megelőzni mások által. (Igaz! Ugy van!) Merítsünk e kútból magunk (Élénk tetszés.) Ne képzeljük, hogy mi katolikusok már elértük teendőink tökélyének magaslatát akkor, ha eljárnak a temp-lomba, járulunk a szentiségekhez, megtartjuk a törvényt. E kvalifikációra csak úgy leszünk érdemesek, ha még ezenkívül egészen felszívjuk magunkba, egészen átérezzük azt a keresztény elvet, amely minden ténykedésünket jellemezze és vallásunk szocialis misszióját mindenben, mindenfelé és mindenkor elősegíteni törekedjék. Ez irányzatot előbbrevinni, intenzívebbé tenni első sorban a tanító egyház hivatása és biztos, hogy ezzel a hitélet terén is sokkal vigasztalóbb eredményeket fog elérni. A ragyogó példák már nem hiányoznak; ott vannak a német Ketteler, az angol Manning, az amerikai Irelan érsekek, mind katolikus férfiak. Ők megmutatják az utat! a gazdaság zászlót pedig fennen lobogtatja nem kisebb ember, mint XIII. Leó pápa dicsőséges Szentatyánk. (Élénk éljenzés.)

T. kongresszus! A mi vallásunk ereje annak expanzivitásában áll és azt hiszem, mindnyájunk sokat lendíthetünk ügyünk előbbrevitelén, ha az exkluzivitást lehetőleg kerüljük. Hisz már az apostolok tanították, mondván: Nincs zsidó, nincs görög, nincs barbár, nincs szittyá, de mindnyájan testvérek vagyunk.

Ebből folyik második következtetésem. Ne feledjük, hogy mindazok, akik a mi kutunkból merítettek, vagy merítenek, ezáltal a keresztény világnézet talajára helyezkednek és mintegy önkénytelenül munkatársainkka szegődtek. Ne utasítsuk tehát vissza ezen köreműködést, sőt ne csak szent Pál szavai szerint felebarátainknak, hanem munkatársainknak tekintjük őket, legyenek azok barbár, esetleg nem keresztény vallásúak is, mert hisz a mi elveinket vizsik diadalra, a mi vallási irányunknak szereznek dicsőséget. Elégedjünk meg egyelőre ezen térítéssel és ne engedjük, hogy kicsinyes torzalkodások nagy elvi egyetértéseket törmelekké morzsoljanak; akkor a közösen vallott keresztény világnézet lesz a legbecesebb kapocs, a legszilárdabb kapocs, amely az embereket egymáshoz fűzi, amely vallásbékét biztosít, amely a társadalom egyensúlyát maradandóan fentartja. Akkor, t. kongresszus, majd megin megérhetjük, hogy az emberek földi életének végcélja ne az aranybörjú, de megin az Isten képe legyen! (Kongresszartató élénk tetszés, éljenzés és taps!)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Füni hódolat**al vettük püspök urunknak f. é. VIII. körlevelét. Megzöszöni mindenekelőtt a névtulnepe alkalmából kifejezett és oly nagy számban érkezett üdvözlőleveleket; tekintettel azonban arra, hogy főpásztori sokoldalú teendői miatt azoknak még előadására sem — annál kevésbé előválaszolására — tel időt, szeretettel kéri papjait, hogy születési vagy névnapj, esetleg újvi üdvözlő levelek helyett az Ur oltárán emlékezzék meg inában Öröla. Ez kedvesebb és áldásosabb. Beszámol azután a belső-szolnoki esperesi kerületben közelebről végzett főpásztori utjáról. A kép, melyet püspök urunk ezen utjáról ad, igazán öröndetes benyomást kelt. A hitélet virágzó, a nép buzgó, a papok hivatásszerető, az iskolák megtelevők. Vajna mindenféle így volna; márpedig lehetne, hiszen jóakarattal, melyhez Istennek áldása okvetlenül járul, minden jót képesek vagyunk elérni. Meghagyja ezután a papságnak — a közelmúltban előfordult esetekből kifolyólag, — hogy újonnan építendő templomokban az oltárokat — t. i. azok alapzatát, illetőleg asztalait, köből építtessék, hogy azokat *consecrdni* lehessen. Folytatólag ajánlja a Söthy Gyula papnevelő-intézeti lelkiatyától szerkesztett s az ideai orsz. eucharisztikus kongresszus részéről elfogadott: „Tabella renovationis Sanctissimae“ c., a sekrestyék részére készült rovatostáblát. A hitéletnek s a hívek áldozatkészségének magasztos jele, hogy ez 1902. év folyamán püspök urunk 2 templomot *consecrált*, ötöt pedig benedikált. Pályázatot hirdet a magy. kir. kincstár kegyurasága alatt álló nagyági, verespataki és deésaknai plébánosok állomásokra. Elrendeli, hogy a Rómában a szt. rózsafüzérről nevezett boldogságos Szűz tiszteletére emelendő Sauctuarium céljaira október hó összes vasárnapjain a templomokban a hívek közt gyűjtés rendeztessék. Közlő a vallás és közoktatásügyi m. kir. Miniszter oktatási f. é. szeptember hó 3-án 38966 sz. a. kiadott s a bispiskolák összes tananyagának hat évfolyamra való beosztása és a három évfolyamu ismétlő iskola szervezésére vonatkozó — s ugyancsak a vallás stb. Miniszter urnak f. é. 57196 sz. s a tanítói nyugdíj ügyekben benyújtott kérvények és azok mellékleteinek bejegyzetéről szóló körrendeletét. Ajánlja Csukonics János missziós papnak vallásos műveit, melyek gyakorlati tartalmuknál és esekély áruknál fogva egyaránt megérdemlik a nép közt való terjesztést. Személyzeti hírek, melyeket lapunkban már közöltünk, fejezik be a főpásztori körlevelet.

— **Két beszéd.** Bánffy Dezső báró és Mailáth G. Károly gróf püspök urunk Kolozsvárt, mindenik saját híveinek, beszétek. Bánffy roszdás fringivált hadonász, püspök urunk a békesség olajját kínálja; Bánffy bak dühében gyújtogat, püspök urunk a szeretet tüzet élesztgeti; Bánffy rombol, püspök urunk épít; mert Bánffy — node tudjuk, hogy *ki* és mi öpüspök urunk meg *apostol*. Ezt tudja mindenki széles e hazában. De hát miért is olyan dühös a ref. főkurátor ar! ? Félti felekezettét? Nevezetesen farizeizmus. Hiszen — mint egyik katolikusnak aligha, néppártinak még kevésbé nevezhető napilap írja — „a protestánsok szerzett jogait, a protestáns autonómiát nem akarja bántani senki ebben az országban, sőt annak épsége, érintetlensége mellett nemcsak a protestánsok, hanem a magyar katolikusok milliói állanak őrt. Annak is örül minden jó magyar katolikus, ha az állam a protestánsok egyházi, iskolái és egyéb kulturális szükségeit minél bővebben dotálja, mert tudja, hogy az így kiadott összeg a nemzeti kultúra oltárán áldozatik fel. Bár odaadhatnók az ilyen célokra mindazt a sok pénzt, a mit a közös hadügyminiszter új agyukra és a fölemelt létszámra visz el! Vajjon a nem katolikus lelkeszek kongruájának állami kiegészítése nem egyhangulag szavaztatott-e meg az országgyűlésen? Szólat-e föl az ellen egyetleeny katolikus ember? Es melyik józan katolikusnak van az ellen kifogása, hogy a protestánsok lokális vagy nem lokális sérelmei a törvény rendes útján orvosoltassanak? De az ilyen sérelmekért, a melyek, ismételjük, a törvény rendes útján orvosolhatók, az ország fele-

kezeti békéjét megint feldulni, vagy amiatt, hogy Mailáth Gusztáv gróf, ha úgy tetszik neki, az erdélyi püspök és erdélyi róm. kath. püspöki címet egyaránt basználhatja, az országot újra lángha borítani, olyan hazaelienes cselekedet volna, a mihez a magyar bazafias protestantizmus Bánffy Dezső bárónak segédkezett nem nyújthat.“ — Tagadhatatlan azonban, hogy a magyar katolikus öntudat az utóbbi években erősen megnövekedett. Ez tény. Csakhogy ennek az öntudatnak semmiféle irányban — legkevésbé a protestantizmus irányában — agresszív jellege nincs. A magyar katolicizmus le akarja törni azokat a békókat, melyeket a protestantizmus már rég lerázott. Ennyi az egész. Ezzel nem bánt s nem rövidít meg senkit. Mi haladunk tovább a kereszténységnek hazánkban való teljes revindikációjá felé; ezert küzdünk, ezért dolgozunk a keresztet összes nemes fegyvereivel püspök urunkkal éltünkön. A kálvinisták pedig lássák, hogy miként boldogulnak szétzúllásnak induló felekezeteikkel. Ez az őik dolguk. Mi nem zavarjuk őket; de nekünk őik is hagyjanak békét.

— **Egyházi élet Segesvárt.** Hosszas hallgatásomat, — írja segesvári levelezőnk — becses engedelmével megszakítom, hogy egyházi életünk egyik fontos és nevezetes momentumát elmondjam itt a nyilvánosság előtt. Nem bibentünk mi eddig sem, egyházi életünk eddig is gazdag volt változatosokban, örömteljes napokban és egyértémben lelkipásztor és hívek közt és ez szép reményekre jogosít a jövőre nézve; de ezek leginkább minket segesváriakat érdekeltek, a nyilvános tárgyalásra nem valók. Most azonban történt valami, a mi — nézetem szerint — érdemes is, méltó is a közlésre. Tudvalevő dolog, hogy Segesvár összes lakossága a reformáció alkalmával Roth nevezetű plébánosával együtt luttaranssá lett; magával vivén a városban épült 3 szép templom, az összes egyházi javakat, birtokokat. Ezelőtt kétszáz évvel 1702 november 9-én történt aztán, hogy a szt. Ferenc-rendi szerzet egyik tagja ismét Segesvárra jött hirdetni a róm. kath. egyház szent hitelveit. Hogy mit szenvedett ezen szegény szerzetes, ki a szabad ég alatt prédikált, ott is lakott, míg pár nap múlva egy deszka bódében tekvő helyet talált, azt hosszú lenne leírni; részletesen mondja el ezt a plébánia domus historiája. Az sem ismeretlen sokak előtt, hogy Meisel József plébánosunk plébániájába előddig még ünnepelesen beiktatva nem volt. A kegyes főpásztor, kinek magas figyelmét semmi sem kerülte ki, úgy határozott, hogy ezen kétszáz éves jubileumon iktattassék be plébánosunk hivatalába. Egyházközségünk, megértve szeretett főpásztorunk nemes intencióját, váltva azon volt, hogy ezen ünnepelet lehető fényessé és emlékezetessé tegye. Ami, hála Istennek, sikerült is. A sikerben nagy része volt azon szeretnek, ragaszkodásnak, melyvel a hívek a plébános személye iránt viseltek, s melyvel papunkat paptársai köröyök. Plébánosunk a belső ájtatosságot emelendő, felkérte a szt. Ferenc-rend egyik kiváló és Segesvárt is kedvesen ismert tagját, a medgyesi zárdafőnököt, hogy november 9-ikét megelőző három napon azt tartson missziószerű egyházi szónoklatokat. Es ime, ugyanazon szerzetnek tagja, mely 200 évvel ezelőtt kezdete itt Segesvárt újból hirdetni a róm. kath. szentegyház hitelveit, jött el most is 200 év után, hogy minket buzdítson, megőrsítsen és támogasson. November 6. 7. és 8-án mindig d. u. 6 órakor, hogy az iparosok is jelen lehessenek, tartattak a szent beszédek. November 9-én volt a tulajdonképpeni ünnepelet, mely két részből állott, egyházi és vallásos világi ünnepeletből. Mindkettőre számosan jeleutak meg a vidékről, úgy a papság, mint a világiak köréből. Püspök úr ó méltóságát a kerületi főesperes *Aveduk Lukács* képviselte. Az istenitisztelatan tisztelgett az egyháztanács és hitközöeg, az oltár-egyesület, a róm. kath. iskola és a polgári leányiskola tanestüllete a taufelügyelővel élén. Dében fényes 100 teritékű bankett volt a Csillag szálloda nagytermében, hol a főgondnoka a királyra és pápára, a főesperes püspök ur ó méltóságára emeltek poharat. Eate következett az ünnepelet fénypontja: a vallásos szemekkel párosult estély. Az egyháztanács kebeléből kiküldött rendező bizottságnak sikerült közremű-

désre megnyerni Ráss Károly gy.-tehérvári főgymnasiumi tanárt, ki az irodalomról tartott szabad előadást, fejtegetve igen megnyerő szabad módorban a rossz olvasmányok méltóvaló hatását. Előadása valóban misió számba menő prédikációnak illett be. A nagy számban összegyűlt más vallású közönség is igen sokat tanulhatott és tanult. Messze vidékről jött egyentől hallottam, hogy ha egyéb nem is lett volna, már maga ezen előadás mégerdemlé az utazás fáradságait és költségeit. Következett az „ezüst fátyol legendája” című melodráma, igen kitűnő előadásban, majd az üdvözlő dal, plébánosunk üdvözlésére, precíz előadva a polgári leányiskola növendékei által, kiket Gyöngyössi Istvánné igazgatóné tanított be, ezt követte egy német szavallat „Kolumbus” előadva Rigetti Irma polg. isk. növendék által, záradékként pedig „a megdicsőült Szt. Erzsébet” című előkép, kitűnően rendezve Székely Istvánné által. Szívet-leket emelő volt az egész nap, vallásos ünnep a beiktatás; és ezt köszönhetjük első sorban szeretett főpásztorunknak, ki plébánosunkat, szeretettünk tárgyat immár velünk összekötötte. Isten áldása kísérje minden lépését!

Siculus.

— **Kálvinista virtuskodás.** Szécsi Károly dr. tanár a kolozsvári egyetemen; a magyar irodalomtörténet professzora. Nyonyit tudunk róla elegendi. Mint Kolozsvárról értesítenek, a státusgyűlésünk napján tartott egyik egyetemi előadása alatt ez a professzor ur képéből kikelve jelentette ki, hogy ha még nem tudták (t. i. hallgatói és a nagyvilág), hogy ő (már t. i. a professzor ur) kálvinista, majd megtudják ezután. Ez a virtuskodás a menyire ostromba, épen annyira felesleges is volt. *Otromba*, hiszen komoly professzorhoz és pláne „*ex cathedra*” legkevésbé sem illő; *felesleges*, hiszen volt és jelenlegi kath. hallgatói amugy nagyon jól tudták, sőt érezték, hogy Szécsi professzor ur *igazán egy teljesen elfogult és türelmetlen kálvinista*; néhai Imre Sándor professzornak ha tudományban épen nem, de *egyében hív utódja*. Egyéb alatt — *kálvinista eredményeket értünk.*

— **Statisztika az áttérésekről.** A kormánynak az ország közállapotait ismertető jelentésében igen érdekes adatok szólnak arról, hogy 1896-tól kezdve bezárólag 1901-ig hány magyar hagyta el vallását, hogy vagy más vallásfelekezetbe lépjen, vagy pedig, hogy a hittelegezetnélküliek számát szaporítsa. E hat esztendő leforgása alatt a római katolikusok közül 5.408 lépett ki egyházából, legtöbbször házassági elválás miatt. A kitérők közt persze nők és férfiak vegyesek voltak, de a nők száma ötszázalal kevesebb volt. A vallásukat elhagyó görög katolikusok aránylag sokkal többen voltak, mert hitet 5.248-an cseréltek. A görög keletiek még nagyobb numerussal szerepelnek, mert hat ezek közül 9867 hagyta el eddigi hitét és egyházát. Ami a lutheránusokat illeti, azoknak száma az említett idő alatt áttérés következtében 4.201-gyel fogyott. Kevesebb ragaszkodtak vallásukhoz a reformátusok, a kik közül 9.170-en tértek más vallásra. Az unitáriusok már kis számuknál fogva sem tűnhetnek fel e sorban, de azért 1136 változtatta a vallását. A kimutatás utolsó helyea emlékezik meg az izraelitákról s azt mondja, hogy ősei hitét 2158 zsidó hagyta oda. Nem lesz érdektelen megtudni most már azt sem, hogy az áttérések révén egyes felekezetek mennyit nyertek. A vallást cserélők közül római katolikus lett 5982 férfi és 7600 nő, vagyis a római katolikus egyház tiszta nyeresége meghaladja a 8 ezret. Görög katolikus lett 4289 férfi és 4136 nő, ami azt jelenti, hogy a görög katolikusok szintén nyertek az áttérések révén. Görög keleti vallásra áttért 2.378 férfi és 2531 nő, más szóval a görög keletiek több mint négyezer hívőt veszítettek. A lutheranus vallást követők táborába 1300 férfi és 1312 nő tért át, tehát ezt az egyházat 1589

főnyi veszteség érte. Reformátusok bitre 2.503 férfi és 2781 nő lépett s így a reformátusok száma e hat esztendő alatt több mint 4 ezerrel megrögzött. Az unitáriusok közel 300 hívővel szaporodtak. Ami a zsidó vallást illeti, a kitérések következtében annak 228 férfi és 291 nő jutott a keresztények közül. Mintán azonban az izraeliták közül 2158 vette föl a keresztény vallást, hát veszteségük 1600 körül jár. Az áttértek között többen akadtak olyanok, akik régebbi vallás-változtatásukat megbánták és régi hitükhöz újból visszatértek. Ilyen visszatérő akadt római katolikus 316, görög katolikus 1, görög keleti 19, lutheránus 95, református 85, unitárius 1, zsidó pedig 39.

— **Protestáns index és excommunicatio.** Nemcsak a hierarchiát, papszentelést, püspököket, orgonát, megáldást és beszentelést vették át (már t. i. csak az elnevezést illetőleg) a protestánsok a kath. egyháztól, hanem átvették az általuk annyira gyűlölt indexet és excommunicatiót is. A schleswig holsteini orthodox protestáns lelkészek indexre tették a Joern Uhl című regényt, mely bántja az ő vallásos érzillettiket. Nagy-Váradon pedig a protestáns vallású Ady Endre indítványozza, hogy közönségek ki a protestánsok Bartha Miklóst, mert nem helyesli, hogy a protestánsok politikát tiznek a vallási dolgokból. Bartha Miklósnak ugyau nem igen fáj a feje Ady Endre indítványa miatt, még talán a „*ingást*” sem veszi fel — tőle és a magyarországi helvét hitvallásukat sem gondoljuk annyira elfogultaknak, hogy ilyesmit tegyenek Bartha ellen, aki méltó díszre nemcsak a magyar publicistáknak, hanem felekezetének is — hanem csak azért hozzuk fel ezeket, hogy rámutassunk arra a feltűnő körülményre, hogy ime liberális szölamok szerint a katolikusoknál az index és excommunicatio „középkori butaság és sötétség” — protestánsoknál ellenben „felvilágosultság”, „szabadságszeretet” és mindenek felett — pedig „türelem”. Szép is az a türelem és felvilágosodottság. 2.

— **Meghívó az alsófehérmegyei róm. kat. tanítóegyesületnek** 1902 nov. 20-án a borbándi róm. kath. népiskolában tartandó gyűlésére. Targyszorozaf. 1. 1/29 órákor szentmise. 2. Gyakorlati tanítás a nyelvtanból a III. osztályllyal, tartja Antal Károly borbándi tanító. 3. Elnökki megnyitó. 4. „Miként neveljünk az iskolában, hogy annak hatása legyen a nép erkölcsére” felolvassa Molnár Géza magyarigeni tanító. 5. Pestalozzi mint atya, felolvassa Szász Károly gyulafehérvári tanító. 6. Jelentés a pályakérdésekről. 7. Az egyesülésmegyei r. k. tanitók egyesületének új alapszabály-tervezete. 8. A gyakorlati tanítás megbírálása. 9. Indítványok, a tagsági díjak befizetése.

I R O D A L O M.

* „*Góbéaságok.*” A haladó század kulturája erős küzdelmet folytat a népszokásokkal. Kincses Székelyföldünknek alig van vidéke, a hol az Istenadta név ősei hagyományát, nyelvjárását, szokását, vagy pláne népviseletét megőrizte volna. Sok egyéb jó tulajdonsággal együtt kiveszőben van a székelység észjárását, gondolkodását annyira jellemző apró furlang, tréfa; melyek közül nem egyet Góbéaságok név alatt ismer az egész ország. Ezeknek elkallódását mentette meg Csulak Lajos, ki a Székelyföldi vidékeit bentazva, a közséjzen fergő adomákat, furcsaságokat összeszedte, s a Jókai-nyomda r.-t. Sepsiszentgyörgyön vállalkozott arra, hogy december hó elején egy kötetben kiadja. Előfizetési ára 2 korona, de a bolti ára jóval több lesz. Előfizetése a kiadóhivatalhoz küldendő.

Kiadja: Az erdélyi róm. katb. Irodalmi Társulat. Felelős szerkesztő: Zlamál Ágost.

Szerkesztőtársak: Eröss József, Kárpiss János, Péter János dr., Wagner Sándor.

Nyomatott Papp Gyöngynél a püsp. lyc. könyvnyomtatóban Gyulafehérvárt.